

Portret van een genie (slot)

In zijn veelzijdigheid probeerde hij in Beiroet een - Rechter Tie - toneelstuk te schrijven en gaf mij het manuscript te lezen: duidelijk was dat hij zich nog niet had verdiept in toneel-techniek.

Toen ik dit zei, keek hij me knorrig aan en vroeg, "Hoe zo?" Het stuk begon met een lange scène waarin twee bijfiguren elkaar vertelden over plaats gehad hebbende gebeurtenissen. Kennis daarvan was noodzakelijk om de verdere handeling van het stuk te kunnen volgen. Ik zei dat deze techniek, die Ibsen zich nog wel kon permitteren, achterhaald is omdat de hedendaagse toeschouwer haast heeft. Hij vond de kritiek kennelijk niet prettig.

Op onze gesprekken - soms tot diep in de nacht - volgde een correspondentie die ophield toen we beiden in 1962 naar Den Haag werden overgeplaatst; Van Gulik zat toen als gezant in Kuala Lumpur, ik was tweede man in Rangoon. Vanuit Kuala Lumpur schreef hij: "Mijn toneelstuk, hetgeen jij vriendelijkerwijze las, bevat me achteraf helemaal niet; het kan plezierig gelezen worden, maar zou op de planken in elkaar zakken. Ik ga nu geregeld met mijn vrouw naar verschillende Chinese toneelvoorstellingen en tracht aldus mezelf op te voeden - als ik daar tenminste niet te oud voor ben." Het aanvankelijke toneelmanuscript is een zeer succesvolle roman geworden - als ik mij goed herinner was het *The Willow Pattern*. Gedurende zijn verblijf in Maleisië experimenteerde hij ook met marijnetten - van jongs af was hij geïnteresseerd in het wajang spel. Ook zijn er toen Tie-films gemaakt, maar mij is niet bekend in hoeverre de schrijver daar zelf bij betrokken is geweest.

Het spreekt welhaast vanzelf dat iemand die de uitzonderlijke gave bezit om zich een vreemde taal en beschaving zo eigen te maken dat

hij zich ermee kan vereenzelvigen, gevaar loopt van zijn eigen cultuur te vervreemden. Bij Robert van Gulik was dat niet het geval; hij was als een groot toneelspeeler die zichzelf is en toch een ander kan zijn. Zijn denken was doordrenkt van de Aziatische beschaving, het Aziatische gevoel voor harmonie en evenwicht, voor intuïtie, voor mystiek ook. En toch: "The larger and most essential part of me was still thoroughly Western", schrijft hij in zijn autobiografische notitie. Hij bleef zich Nederlander voelen, Europeaan en Christen "from before the Council of Nicaea".

Van Gulik was geen gespleten mens, maar iemand die meer dan één cultuur kon omvatten.

Het zal ook wel met zijn gevoel voor taal te maken hebben dat hij, die zelf geen gedichten schreef, zo'n scherp inzicht had in poëzie - Europese, zowel als Aziatische. Vooral in de periode 1963/1965 verkeerde hij vaak in kunstenaarskringen in Den Haag. Ik heb hem daar niet meegeemaakt, maar ik was zeker niet de enige die op literair gebied zijn raad vroeg.

Toen ik hem een gedicht gaf dat met het volgende couplet begon:

Hij zit aan zijn bureau en
staart naar buiten
waar het regent,
waar het sneeuwt
waar ook de zon schijnt

zei hij onmiddellijk: "Ik houd niet van het woord 'schijnt', dat moet je niet gebruiken, dat verprutst het couplet".

Toen ik de dag daarna kwam met de wijziging - "waar ook wel zon is" - was zijn commentaar: "Zie je, zo is het beter; ik kan je niet zeggen waarom, maar het is zo en wat de intuïtie zegt, is altijd raak."

Van Gulik vertelde mij eens, dat hij plannen had om een tegenpool van zijn *Sexual Life in Ancient China* te schrijven. Het zou een boek worden over de dood en hij was bezig gege-

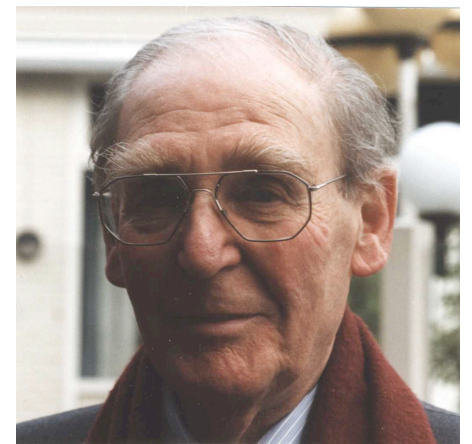
vens te verzamelen: Chinese gedichten en verhalen uit alle tijden met de dood als thema. "Sommige gedichten en verhalen zijn zo mooi dat je de koude rillingen over de rug lopen", zei hij.

Toen ik hem in 1967 thuis bezocht, vroeg ik - niet beseffend hoe ziek hij wel was - of hij nog van plan was dat boek te voltooien.

"Nee, beste kerel, dat kan niet meer. Daarvoor sta ik er te dicht bij."

Kort daarop is hij gestorven.

Ivan Verkade

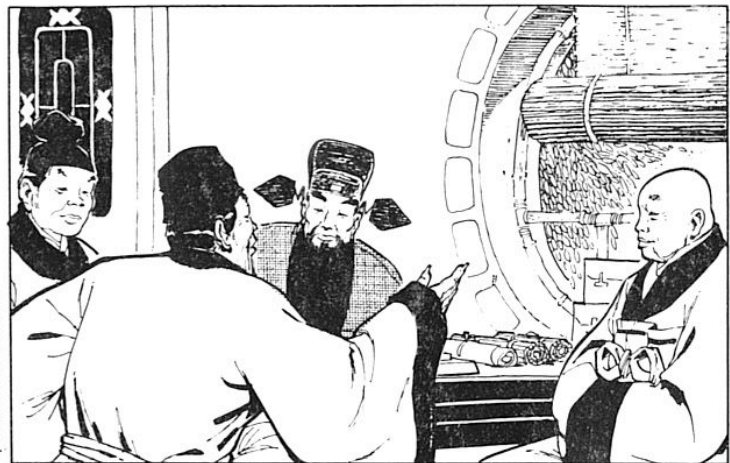

Een nieuw begin

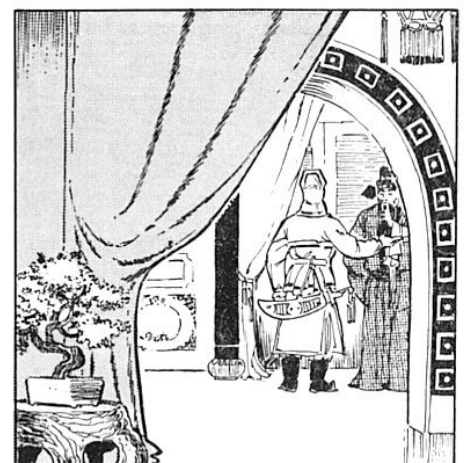
Op de 37^e sterfdag van Robert van Gulik is er een nieuwsbrief met een slot maar ook een nieuw begin: het stripverhaal "Rechter Tie en het geheim van de wierrookklok".

Nadat ik een aantal Gulikiana had gekocht van stripfanaat Julius de Goede, vond ik op een mooie februari-morgen een pakketje in mijn brievenbus met een fantastische verrassing: originele drukproeven van deze strip, volgens Julius "gered uit het oud-papier archief van Sijthoff". De scans in deze nieuwsbrief, hoewel beter dan van de vorige strip, doen nog geen recht aan de haarscherpe pentekeningen. Tip: vergelijk de eerste paar zinnen eens met die in de Loeb-uitgave...

Rechter Tie en het geheim van de wierrookklok

1. Het leven van een districtsbestuurder bestaat niet alleen uit het oplossen van misdaden. Deze middag heeft Rechter Tie besteed om een zakelijk geschil uit de wereld te helpen tussen de reders Hwa Min en Yie Pen. "Ik geloof dat de zaak nu wel geregeld is," zegt Rechter Tie als het tegen vijven loopt. "Wat denkt u ervan, meneer Ho?" De Heer Ho is een gepensioneerd rechtskundig ambtenaar, een gezette man met een kaal hoofd, die de Rechter in deze zaak belangeloos van advies heeft gediend. Hij schraapt zijn keel en antwoordt op zijn preciese manier: "Het ontwerp voorziet inderdaad in alle mogelijkheden. De nieuwe regels voor de scheepsbouw zijn billijk en verzekeren iedere reder een eerlijk deel van de winst." Hwa Min, de reder die naast Ho zit, een geslepen zakenman met een dunne, rafelige baard, zegt op spijtige toon: "Billijk, ja, maar als koopman hoor ik liever het woord "voordelig". Als de concurrentie met mijn collega's vrij was gebleven, zou dat heel voordelig voor mij zijn geweest." "De scheepsbouw heeft te maken met onze kustverdediging," antwoordt de Rechter op droge toon, "en de regering wenst daarom geen bevoorrechte posities. Dankzij het advies van meneer Ho is deze zaak nu in kannen en kruiken. Alle reders zullen zich aan de nieuwe voorschriften houden."

2. "Ik ben bijzonder tevreden over de nieuwe regels voor de scheepsbouw," zegt de jonge reder Yie Pen. De Rechter mag hem wel. Hij heeft een openhartig, baardeloos gezicht en staat bekend als een volkomen eerlijk handelaar. De nieuwe voorschriften zijn bedoeld om hem en zijn collega's te beschermen tegen de felle concurrentie van Hwa Min, die ook minder fatsoenlijke middelen niet schuwt als hij een kans ziet om geld te verdienen. Plotseling wordt de deur geopend. Het is Tsjiao Tai die gehaast binnenkomt en zegt: "Er is iemand die u dringend wil spreken, Edelachtbare. Het schijnt nogal belangrijk te zijn." "Excuseert u mij een ogenblik, heren," zegt Rechter Tie. Hij volgt zijn trouwe helper naar de gang en vraagt wat er aan de hand is. "Het is de huismeester van meneer Ho, Edelachtbare," zegt Tsjiao Tai. "Hij is gekomen om zijn meester te rapporteren dat mevrouw Ho zelfmoord heeft gepleegd." "Heilige Hemel," roept de Rechter uit. "Hoe is het precies gebeurd?" "Ze heeft zich met een zijden koord opgehangen in het tuinprieel," antwoordt Tsjiao Tai. "Ze had zich daar voor de middagrust teruggetrokken. De huismeester vertelde dat ze de laatste tijd leed aan zwaarmoedigheid." "Het is vreselijk voor Ho," zegt Rechter Tie. "Hij is misschien een wat stugge man, maar een uitstekend rechtsgeleerde. Dit zal een harde slag voor hem zijn."